

A conceptual image showing a single tree on a hill. The left side of the hill is cracked and dry, while the right side is lush and green. The sky is split: dark and stormy on the left, bright and sunny on the right. The tree is positioned at the crest of the hill, with its left side bare and its right side full of green leaves.

# Klimalitteratur

Klimamål nr. 13: klimaindsats

# Hvad er klimalitteratur?



- Skønlitteratur i forskellige genrer
- Er litteratur der reagerer på klimakrisen og den menneskelige påvirkning af naturen og klimaet
- Fælles tematik: den globale klimakrise
- Mennesket kan ikke hæve sig over naturen, og hvis det forsøger, vil det få alvorlige konsekvenser
  - Pointe: Vi er afhængig af klimaet og må passe på det
- Kendetegn: udfordrer det antropocentriske verdenssyn (hvor mennesket er i centrum)
- Kendetegn: nytænker hvad et menneske er samt hvilken magt mennesket har.
- Litteraturens rolle:
  - Supplerer erkendelses- og forklaringsformer (samfunds- og naturvidenskabelige) i forsøg på at forstå og tackle klimakrisen
  - Fri til at undersøge forskellige holdninger, følelser og reaktioner på krisen
  - Kan fremskrive mulige verdener til forestilling af fremtiden (for at forstå udviklingen i verden)

# Natursyn gennem (litteratur) historien

## Det førmoderne (før 1700)

Kristendom: høj og lav natur (Kingo – jordiske og himmelske) → vertikalt natursyn.

**Teocentrisk** (gud i centrum)

## Det moderne (1700-slut 1900)

- Naturen som frihedens sted (frihedsrettigheder)
- Naturen som det oprindelige i modsætning til byen (frihed og autenticitet)
- Horisontalt natursyn (verden findes)

**Antropocentrisk** (mennesket i centrum)

- Naturen som ressource for produktion (skel mellem kultur og natur)

## Det senmoderne (efter 1989)

- Kritik af det antropocentriske natursyn
- Mennesket lever i en diffus tilstand
- Mennesket som den største miljøfaktor (**antropocæn**)
- Apokalyptiske natursyn.

# Antropocænt syn (magt og afmagt)

Mennesket: den stærkeste planetforandrende kraft.

- Vi har påvirket undergrunden, have, jord, dyreliv og klima.
- Derfor begrebet *antropocæn* om den tid, vi lever i.
- Dobbeltthed: betoner menneskets magtposition/  
klimaforandringerne rammer os selv.
  
- Afmagtsfølelse: kriserne er uløselige og uoverskuelig.
- Medier: kriserne er ikke længere “derude”, men trænger indenfor i hjemmet (tv, tweets, facebook).

# Antropocæne syn (natur og kultur)

Opgør i litteraturen med klassisk modstilling mellem natur og kultur (ses også andre steder end i litteraturen)

- Klassisk definition af kultur: det menneskeskabte (musik, børneopdragelse, videnskab)
- Klassisk definition af natur: Det ikke-menneskeskabte (skoven, billen, mælkebøtten) → ikke berørt af eller formet af mennesker.
- Naturen blev set som “et udenfor”

Britisk filosof Timothy Morton (1968-)

- Falsk forestilling om at det kulturelle, civiliserede menneske er adskilt fra naturen.
- Morton: forestillingen er skyld i klimakrisen → ikke forbundet med naturen, udnytter den til egen vindings skyld.
  - Vi oplever først reel forandring, når vi erkender, at vi selv er den natur, som vi påvirker.

# Apokalypsen i litteraturen

- Dyrker billedet af menneskets afmagt.

Det apokalyptiske hos Michael Strunge (senmoderne):

- Ting falder fra himlen og naturen *"gærer af gift"*.
- Opgør med den antropocentriske forestilling om naturen som ren og oprindelig
- Naturen er barsk, frygtelig og ikke et idyllisk sted at være.
  - Plastik, nylon, asfalt vs. naturen

Michael Strunge: af *Vi folder drømmens fane ud* (1981)

## *Plasticsolen*

3 Gaden er fyldt med blinde børn.  
Det blæser koldt gennem byens tomme kranium.  
Ting falder ned fra himlen: radioer,  
pilleglas, aviser, sæbe og splintret glas.  
5 Rundt om byen ligger skoven og gærer  
af gift og medicin.  
Mellem to tårne går en ung mand  
på en udspændt line.  
Ind over de bedøvede huse  
10 trækker store mågeflokke  
ud mod det gulte, lunkne hav.  
Plasticsolen gløder som et betændt øje  
stråler af jod blinder indbyggerne.  
Dybt i coma sover asfalten  
15 dækket af blå sne:  
Belyst af TV-ruderne.  
Denne tidlige aftens musik  
består af støj fra døende maskiner.  
Nylonvinden blæser koldt  
20 og dækker de levendes hud  
med et tyndt lag smerte.

# Naturens fremmedhed (i litteraturen)

Digt af Per Højholt: *Den tydelige solsort*

- Fuglen er en hilsen fra naturen, et kortvarigt besøg som digtet forgæves forsøger at fastholde
- Menneskets adgang til naturen mislykkes
- Digtet kan ikke indfange naturens sprog (modsat Inger Christensen)
- Naturen er fremmed for mennesket
- Naturen findes, men er noget andet end mennesket
- ”det fraværende nærværende – som en franærværelse”

Per Højholt: *Den tydelige solsort* (1977)

- 1 En solsort kom flyvende  
inde fra tågen
- 2 den sidder her nu  
og synger i en våd bjergfyr
- 3 om lidt flyver den tilbage  
til naturen